

Bide kolektiboa Harrotasunerako arrazoiak

Azken balantzea

Durango, 2023ko urtarrilaren 21a

/ForoSozial/

@ForoSoziala

Foro Soziala Foro Social

Foro Sozialaren gomendioak bake-prozesua bultzatzeko

2013ko ekaina

A. Oinarrizko adostasunetara iristea bake prozesuaren erronka nagusiei heltzeko

1. Etorkizuneko elkarbizitzarako oinarri sendoak ezarriko dituen elkarrizketa eta berradiskidetze ariketa bat bultzatzea gomendatzen dugu, erakundeen, alderdi politikoen eta gizarte zibilarren partaidetza zabal eta aktiboaren bidez. Bereziki, bake prozesuaren erronka nagusiei heltzen lagunduko duten adostasunak lortzeko lan egitea gomendatzen dugu: desarmea eta ETaren egitura militarren desagitea, preso eta iheslarien itzultzea, Giza Eskubideen bermea, bai eta jazotako guztiari aurre egitea eta etorkizuneko elkarbizitzaren oinarriak ezartzea ere.

B. Desegite eta desarme prozesu bat diseinatu, garatu eta bururaino eramatea

2. Herritar ororen segurtasuna bermatzea xede, eta bake prozesuaren funtsezko zati bezala, ETaren armen eta egitura militarren desagitearekin bukatuko den prozesu kontrolatu, ordenatu eta adostu bat diseinatzea gomendatzen dugu.
3. Zentzuzko denbora-tarte batean gauzatu beharreko prozesu honek hasieratik erakunde erraztaile independenteen esku hartzea eta laguntza izatea gomendatzen dugu, Estatuei eta bere instituzioei zein jendarteari, oro har, egindakoaren segurtasuna emateko.

C. Preso eta iheslarien itzultzea erraztea

4. Preso eta iheslarien gaiari buruzko konponbide integral bat adostea gomendatzen dugu. Elkarbizitza egonkorra eta iraunkorra eraikitzeke funtsezko elementua da. Horretarako, legeak errealitatera egokitzea eta justizia trantsizional bat ezartzea beharrezkoa dela deritzogu, jendarteari elkarbizitza errotzen lagunduz. Aldi berean, hasiera puntu bezala, giza eskubideen kontra edo presoek trataera humanitarioaren kontra doazen espetxe politikaren aspektuak aldatu behar dira, nazioarteko estandarren kontra doazen salbuespen neurriak bertan behera utziz. Hala nola: gaixo larrien egoera, zigorra bete duten presoak aske uzteko ezezko jarrera eta sakabanaketa, familiak zigortzen dituenak.
5. Itzultze prozesua lege baliabideak erabiliz gauzatzea gomendatzen dugu; prozesua integrala izanik, era mailakatuan, banaka eta zentzuko denbora-tarte batean gauzatu behar dela onartuz. Presoek bake eszenatoki berriarekiko konprometua agertzea eta indarkeriazko bideei uko egitea eskatzen du prozesu honek. Gainera, bere jardueraren ondorioz egindako mina aitortu behar dute.
6. Bake eta normalizazio prozesuaren garapenean presoak eragile aktiboak izatea gomendatzen dugu. Horregatik, garrantzitsua da presoek eta euskal herritarren eta erakunde eskudunen arteko harremanak eta iritzien partekatzea erraztea, etorkizunean inongo indarkeriak tokirik izango ez duen elkarbizitza bultzatzeko helburuarekin.
7. Iheslarien egoera aztertzea gomendatzen dugu, gizartera daitezen bideak bilatuz, konponbide bat emanez.

D. Giza Eskubideak bultzatu eta bermatzea

8. Giza Eskubideak eta askatasun demokratikoak guztiz ziurtatzeko beharrezkoak diren lege aldaketak inplementatzea gomendatzen dugu, horretarako beharrezkoak diren mekanismoak eratuz. Lehendabiziko pausu bezala, erakunde independente batek Giza Eskubideen egoera aztertu beharko luke.
9. Zigorgabetasunerako tokirik ezin dela izan jasotzen duen printzipioa finkatzea gomendatzen dugu. Nazioarteko lege ordenamenduarekin bat ez etortzeaz gain, egia, justizia eta aitortzaren printzipioen kontra eta biktimen eskubideen kontra joango litzateke. Dena den, nazioarteko estandarrek justiziaren aplikazioak bake prozesu baten testuintugurua aintzat hartzea baimentzen dute.

10. Estatuaren segurtasun-indar eta kidegoen kopurua eta eginkizuna berdimentsionatzea gomendatzen dugu errealitatera moldatuz. Halaber, segurtasun-indar eta kidegoen gaineko kontrol mekanismoak indartu behar dira erakunde eta gizarte zibilaren aldetik.

E. Egia eta memoria babestea iraganari zintzotasunez aurre egiteko eta etorkizuneko elkarbizitzaren oinarriak finkatzeko

11. Erakundeek egia, justizia eta adiskidetze prozesu zabal bat eta jendarte osoa barne hartzen duena bultzatzea gomendatzen dugu. Oinarrizko Giza Eskubide guztien errespetutik abiatuta etorkizuneko elkarbizitzarako oinarriak sortzea da helburua. Hori izanik xedea, beharrezkoa da jazotakoari eta bere jatorriari heltzea, biktima guztiak aintzatestea eta dagokien ordaina ematea eta eragindako kalte guztiakaitortzea. Era berean, Egia eta Adiskidetzerako mekanismo bat horri guztiari aurre egiteko tresna baliagarria dela ulertzen dugu, erakundeek bultzatu edo babestutako mekanismoa izanik eta independientea, zeinetan gizarte zibila den protagonista.
12. Kontatzeko eta gogoratzeko era ezberdinak erraztea gomendatzen dugu, gertatutakoa ukatu gabe, sektore sozial eta politiko guztietan autokritika bultzatuz eta egindako akats larriak aintzatesteko jardun zintzoa bultzatuz. Ildo honetatik, biktima eta giza eskubideen urraketa guztien datu-base ofizial, publiko eta osatu bat egitea premiazkoa da, galdu edo lausotu aurretik jazotakoaren memoria gordetzeko.

Azkenik, dokumentu honetan jasotako jarduera guztiak biktima guztiek daukaten egia, justizia eta ordaintza eskubideekiko errespetuarekin bateragarriak izan behar direla uste dugu.

Historia laburra

Bake Bidea eta Lokarrik antolatutako lehen Bake Foroa Biarritzen egin zen, 2012ko abenduan.

Lehen bi Bake prozesua bultzatzek Foro Sozialak 2013. eta 2014. urteetan egin ziren, Bilbon eta Iruñean, Lokarrik, Bake Bideak eta beste erakunde batzuek sustatuta.

Lokarrik 2015ean amaitzea erabaki zuen.

2016ko urtarrilean III. Foro Soziala egin zen, armagabetzeari buruzkoa.

III. Foro Sozial horren bultzadarekin, hausnarketa-prozesu bat hasi zen Gernikan, Conciliation Resources-ek dinamizatutako mintegi batzuen bidez, eta ekimen honek «Foro Sozial Iraunkorra» eratzeke aukera eman zuen.

Foro Sozial Iraunkorra 2016ko ekainean sortu zen eta urrian aurkeztu zen jendaurrean, Donostiako Aiete jauregian, Bakearen aldeko Nazioarteko Konferentziaren 5. urteurrenean.

Dokumentu erantsian (Foroa osatzen duten erakundeek eta hura sortzeko bultzatzaile izan ziren pertsonen sinatua), Foro Sozial Iraunkorra sortzeko printzipioak eta funtzionamendu demokratikorako oinarriak jasotzen dira. Hauek dira:

Sortze-printzipioak:

Euskal Herriko bake-prozesua bultzatu nahi duten erakunde eta pertsonen sarea den Foro Sozial Iraunkorraren erakunde sortzaileek euren artean koordinatzea erabaki dute, modu kolektiboan, 2013an egindako lehen Foro Sozialaren ondoren identifikatutako lau ardatzen (eta 12 gomendioen) inguruko dinamizazioan modu inklusibo eta horizontalean lan egiteko:

Aiete aurkezpena

1. *Desegite eta armagabetze prozesua diseinatu, garatu eta burutzea.*
2. *Presoen eta iheslarien birgizarteratzea erraztea.*
3. *Giza eskubideak sustatu eta bermatzea.*
4. *Egia eta memoria babestea iraganari zintzotasunez aurre egiteko eta etorkizuneko bizikidetzarako oinarri justuak ezartzeko.*

2016. urtean, entitateek eta pertsonak ikuspegi komun hau adostu zuten:

Foro Sozialak bakea, giza eskubideak eta bizikidetzak sustatzeko herritarren parte-hartzea bultzatuko du, honako bide hauen bidez:

- *Informazioa trukatzeko, elkarriketarako, analisiak egiteko eta eztabaidarako gune irekia izango da.*
- *Lau ardatz tematikoetan ekarpenak egiteko, eta gogoetak aberasteko eta eguneratzeko, jarduera kolektiboak antolatuko ditu.*

2016an sortu zenetik, Foro Sozial Iraunkorrek ekarpena egin dio bakea eraikitzeko prozesuari, batez ere gaikako Foro Sozialak eta horien ondoriozko gomendioak antolatuz, lehen 12 gomendioak ezartzeko eta adostasunak sendotzeko, urrats erabakigarriak eman ahal izateko helburuarekin.

Horrela izan zen III. Armagabetzeari buruzko Foro Sozialarekin, preso, iheslari eta deportatuei buruzko IV. Foroarekin eta biktimen eskubideei buruzko V. Foroarekin. 2021eko azaroan, “Bizikidetza demokratikoarekiko konpromiso soziala” izeneko parte-hartze prozesuaren ondoriozko gomendioak aurkeztu ziren.

Joan den abenduaren 17an, ziklo hori osatzeko, 10 gomendio egin ziren “Memoria kritiko inklusiboa” izeneko ardatzari buruz, eta ez da kasualitatea, oraindik formulatu gabe zegoen bakarra.

Halaber, “Hitzorduak” izeneko topaguneetatik hainbat esku-hartze programa jarri ditu abian: “Sufrimenduaren Kartografia Integrala”; Giza eskubideen urraketan biktimen arteko topaketak, “Entzunaz Bizikidetza Eraikiz – Escuchar para construir la convivencia” izenburupean; “Behatokia – Motibazio politikoko delituengatik preso dauden

Bake Foroa Biarritz 2012

1. Foro Soziala 2013

euskal presoek aplikatutako politikaren behatokia–; “Bizikidetzak demokratikoarekiko konpromiso soziala”; “Ustekabeak Topo – Diálogos improbables”, bai eta hainbat prozesu diskretu ere. Azkenak, «Kontakizunen Foroa» Euskal Autonomia Erkidegoan eta «Memorien Elkarrizketak» Nafarroako Foru Erkidegoan.

Foro Sozial Iraunkorraren eginkizuna, ahultasunak eta indarguneak

Lehenengo Bake Foroa (Biarritz, 2012ko abendua) eta Foro Soziala (Bilbo eta Iruñea, 2013ko martxoa) gizarte zibilak gatazkaren ondorioen konponbidean ekarpenak egiteko asmoarekin sortu ziren. 2013ko martxoko lehen Foro Sozialak ibilbide-orri integral bat sortu zuen, bakea eraikitzeko prozesu berezi baterako 12 gomendioarekin, eta benetako ibilbide-orria izan da.

Egia da gurea ez dela “bake-prozesu” konbentzional bat, nazioarteko estandarrek definitzen duten bezala, eta Foro Sozial Iraunkorra ez dela sortu konponbide integrala-

Sufirimendua kartografia integrala

ren alde lan egiteko xedearekin, baina, hala ere, urte luze hauetan indarkeria-zikloaren ondorio guztiak konpontzeko gomendioak eman dituen eragile bakarra gara, eta hura errealitate-hasieratik konpontzeko modua proposatu du. Batzuek “erretenetara egindako prozesu integrala” deitu dutena.

Askatzeke dauden korapiloak identifikatzea, nazioarteko esperientziak aztertzea, nazioarteko estandarretan oinarritutako gomendioak egitea eta horien inguruan beti ahalik eta adostasun handiena lortzea.

Horixe izan da lan-metodoa eta, horri esker, Foro Sozialak erreferente izatea eta konpontzeke dauden gai gehienetan aurrera egitea lortu du.

Zailtasunak

Ez da lan erraza izan. Hainbat eragileen aldetik jasandako presioak handiak izan dira urte hauetan. Halaber, barne-dokumentuak edo EPPKrekin egindako bileren aktak filtratu egin direla adierazi behar da, eta entzuteak eta jarraipenak egon dira. Elkarlanean ari diren nazioarteko eragileek presio handiak jaso dituzte, Auzitegi Nazionalean edo Baionako polizia-etxean deitu dituzte, eta abar.

Hain zuzen ere, Espainiako Estatuak -batez ere- urte luzez izan zuen jarrera oztopatzailerak konponbidean urrats batzuk atzeratzea ekarri du, sufrimenduaren adierazpenak luzatuz. Jonathan Powellek “hamar urte hauetan hegal bakarrarekin hegan egin duen bake-prozesua” bezala definitzen du.

Akordiorako kultura berria

Baina gure «eginkizunean» jarri dugun konfiantzari esker, «erdiko erreia»ri ekarpena egiten zion heinean, eta alde baten edo bestearen aldeko jarrerak saihestuz, Foro Sozial Iraunkorra osatzen duten erakunde guztiek, beren aniztasun zabalarekin, parte hartzen jarraitu ahal izan dute eta aliantza-sare zabala eraiki ahal izan da.

Adostasunak eraikitzeko, eta adostasunari eusteko, pazientzia eta entzute handia behar dira; saltsa mehe bat egin behar da. Baina arlo horretako balorazioa oso positiboa da. Neurri batean, desberdintasunen tratamendurako kultura politiko berri bat eraikitzea ahalbidetu du.

Aiete 2013

Gure ustez, barne-aniztasuna da nabarmendu beharreko elementuetako bat. Apalki, egiaztatu behar dugu ez dagoela hain ibilbide desberdinak dituzten erakundeak biltzen dituen espaziorik. Eta erabakiak adostasunez har ditzala. Egiaztapen hori, neurri batean, egituratu den aliantza- eta harreman-sare zabalei esker osatu da.

Foro Sozial Iraunkorra osatzen duten erakunde eta pertsonen erantzukizuna eta heldutasuna ere azpimarratzen ditugu, une zailetan egiten utzi baitute, gaur egunera iritsi ahal izateko.

Balio garrantzitsu bat sareak ehuntzeko, aliantza berriak egiteko eta elikatzeko gaitasuna izan da. Eragile sindikal eta sozial ugari daude (GKEak, erakunde humanitarioak eta hirugarren sektorekoak, mugimendu feminista, kristau oinarriko taldeak, etab.), eta gai horiek beren agendan sartu dituzte. Hemen, Katalunian edo Madrilen ate imajinaezinak ireki dituzten zubiak sortu dira. Horri esker, geure agenda elikatu dugu.

Asko dira Foro Sozial Iraunkorrarekin kolaboratu duten pertsona ospetsuak, batzuk publikoki eta beste batzuk modu pribatuan.

Asko aurreratu dugu 2013ko lehen Foro Sozialetik. Orduan Mariano Rajoy-ren immobismoaren garaia zen, eta hemen «blokeo anitzak» eta «mesfidantza gurutzatuak» ziren nagusi.

Begi-bistakoa da 2016ko urtarrilean egin zen armagabetzeari buruzko III. Foro Sozial monografikotik aurrera, eta 2016ko ekainean Foro Sozial Iraunkorra sortu zenetik, aurrerapen nabarmenak egin dira.

Lehen Foro Sozialetik hamar urtera aurrerapenak, zailtasunak —zaharrak eta etorri diren berriak— eta aukerak aztertu behar dira.

Balantzea 12 gomendioen ikuspegitik

ARDATZA

Armagabetze eta desegite prozesua diseinatu, garatu eta burutzea

Gogoeta orokorrak

III. Foro Sozialean (Gernika. 2016ko urtarrilaren 30a) Berghof Foundation-eko Véronique Dudouet-ek proposatu zuen “Espainiako Gobernuak armagabetze ordenatu bati aurre egin nahi ez badio, ETaren aldebakarreko armagabetze ekimen bat planteatu beharko dela, gizarte zibilaren eskutik”.

Foro Sozial honen sektore-gomendioek bide hori azpimarratzen zuten, eta urrats hori triangulazio-eskema batean oinarritutako adostasun zabal batetik eman behar zela.

2016.urtean zehar, gerora Foro Sozial Iraunkorra izango zenaren erakunde bultzatzaileek (Gernika Batzordea, Bake Bidea, Uharan eta Antxeta Irratia) maila goreneko bilerak diskretu batzuk egin zituzten eragile instituzional, politiko, sindikal eta sozialekin, eta komunikazio-kanal bat ireki zuten Parisko espetxean espetxeratuta zegoen ETaren ebazpenerako ordezkari David Pla jaunarekin, gomendio horien harrera aztertzeko.

Euskal Autonomia Erkidegoko hauteskundeen ondoren Eusko Legebiltzarra eratu ondoren, 2016ko urriaren 22an, Foro Sozial Iraunkorra jendaurrean aurkeztu zen Donostiako Aiete Jauregian, Nazioarteko Konferentziaren 5. urteurrenaren esparruan, eta jakinarazi zuen bazirela nahikoa adostasun ETaren armagabetze zibil aldebakarrekoa, osoa eta nazioartean egiaztatua egiteko.

Urrian bertan, Brian Currin buru zuen Harremanetarako Nazioarteko Taldeari eta Ram Manikkalingam buru zuen Nazioarteko Egiaztatze Batzordeari isilpeko txosten bat he-

III. Foro Soziala. Armagabetze zibila 2016

Armagabetze zibila 2017

Kanbo 2018

larazi zien, kudeaketa guztien berri ematen zuena eta Eusko Jaurlaritzaren eta ETaren jarrera idatzia jasotzen zuena.

2016ko abenduaren 15ean, polizia Luhusoko baserri batean sartu zen, eta gizarte zibil-eko pertsona ospetsuen lehen ekimen bat bertan behera utzi zuen, ETaren armategia- ren zati bat erabileratik kanpo uzteko.

Aurrerapenak

ETaren armagabetze zibila eta desagitea 2017an eta 2018an amaitu ziren, NBEk de- finitutako DDRren (Armagabetzea, Desmobilizazioa eta Birgizarteratzea) nazioarteko parametroen barruan.

Egiteke dauden zereginak

Gizarte zibilak bultzatutako ebazpenaren DDR ereduari balioa ematea.

ARDATZA

Biktima guztiek egia, justizia eta erreparazioarako duten eskubidea

Gogoeta orokorrak

2018an adostasun bat sortu zen biktima guztiek egia, justizia eta erreparazioa jasotzeko duten nazioarteko zuzenbidearen inguruan. Lehenago pentsaezina zen adostasun hori, baina, aitortu behar dugu, gutxi dira Euskal Autonomia Erkidegoan 12/2016 Legea ireki arte egindako aurrerapenak, 710 espediente aurkeztu baitira.

Foro Sozial Iraunkorrak hiru lan-ardatz landu ditu:

1. Indarkeria-adierazpen desberdinetako biktimen arteko topaketa- eta entzumen-gu-neak sortzea, “Entzunaz Bizikidetza Eraikiz – Escuchar para construir la convivencia” zikloaren barruan (23 topaketa, 67 biktimaren parte-hartzearekin).
2. ETaren eta Estatuaren biktimekin lan-eremu diskretu eta publikoak sortzea, haiei entzuteko eta haien eskaerak identifikatzeko. ETaren biktimen kasuan, ongi eto-

ETako biktimeekin topaketa

Estatuko biktimen topaketa

rien gaia ebazteko ekarpenak egiten. Estatuaren biktimen kasuan, gai hori 2022 urte osoan esku hartzeko lehentasunezko ardatz gisa kokatuz.

3. Giza eskubideen urraketen biktimak omentzeko hainbat ekitalditan parte hartzea.

Dinamika horiek eragina izan dute hainbat gunetan, hala nola sakabanaketaren ondorioz hildako pertsonekin udaletan egindako akordioetan, Estatuko biktimen aldeko mozioetan eta akordio horien alde sindikatu guztiek egindako adierazpenean, GKEen adierazpenean, Etxerat-en deklarazioan edo ETAren biktimen beste adierazpen batzuetan.

Azter dezagun zatika:

- **Erreparazioa:** EAEko eta Nafarroako legeak dira erreparaziorako tresna nagusia, eta, haien oinazea erabat errespetatuz, positiboa litzateke biktimek berengantzea eta espedienteak haiei aurkeztea, une batez baztertuta utziz prozedurari aurre egiteko duten mesfidantza.

- **Egia:** “egia”ri dagokionez, badaude tresnak “egia sozial”etik “egia instituzional”era bidera dezaketenak: Txostenak eta Ikerketa-batzordeak, EAEko eta Nafarroako legeen batzordeak... Baina zaila dirudi adostasun nahikoa sortzea Egiaren Batzorde bat abiarazteko, etab. Eta gizarteak eta bere erakundeek are berritzaileagoak izan beharko dute biktimei egia sendatzeko tresna emateko.
- **Justizia:** zaila dirudi biktimentzako “justizia penala” lortzeko lanari aurre egitea. ETaren biktimek “Terrorismoaren Biktimei Informazioa eta Laguntza emateko Bulego” bat dute Auzitegi Nazionalen. Estatuaren biktimen kasuan ez dago horrelakorik, eta ez da sumatzen bide horretan sakontzeko borondate handirik.

Justizia Trantsizionalik ezean, Foro Sozial Iraunkorrek apustu irmoa egin du egia tresna sendagarri gisa kokatzearen alde, justizia penal zigortzaile gisa baino gehiago; izan ere, justizia zigortzaileak, egiaztatu dugunez, ez dio ia ezer ekartzen bizikidetza demokratikoari, eta zaildu egiten du adiskidetzea.

Hitzorduak

Aurrerapenak

2021a ongi etorrien gaia bideratuz itxi ondoren, 2022ko foku nagusia Estatuaren biktimengan eta biktima horiek jasaten dituzten diskriminazioetan kokatu da.

Alde positiboari dagokionez, nabarmendu behar da 2018an biktima guztiek egia, justizia eta erreparaziorako duten eskubidearen inguruan eraiki zen adostasuna 2022an zehazten hasi dela. Eta Estatuaren biktimek jasaten zuten eta jasaten duten tratamendu asimetrikoa gainditzeko beharra zehazten ari da.

Alderdi horretan, honako aurrerapen hauek azpimarratu behar dira:

- Euskal Autonomia Erkidegoan, 12/2016 Legearen Balorazio Batzordearen lana, eta lehen adostasunak eraikitzen ari direla DSBE, enplegu- eta etxebizitza-politikak, EHUko matrikulak eta abar bezalako gaitan diskriminazioa sortzen duten legeak aldatzeko.
- Nafarroako Foru Erkidegoan, KREIk torturari buruzko txosten bat egitea eta 16/2019 Foru Legearen Balorazio Batzordea abian jartzea.

Estatuaren biktimen eskubideen kasuan,

Egiteke dauden zereginak

- Lehena, biktima desberdinekiko tratuan oraindik ere badirauren diskriminazio-adierazpenak sortzen dituen asimetriarekin amaitzea.
- Bigarrena, tratamendu asimetrikotik berdintasunezko tratamendura pasatzea.
- Hirugarrena, biktima horien errekonozimenduak eta erreparazioak eragin sozial handiagoa izan dezaten lortzea, gizarteak ezarritako ideia bat deseraikitzea lortzeko; hau da, biktimei buruz hitz egiten denean, soilik ETaren biktimengan pentsatzen dela, eta ez Estatuarenetan.
- Laugarrena, «Gure biktimak» kontzeptuaren egungo erabilera murriztailea gainditzea. Biktima guztiak geureak dira, guztionak dira, gizarte osoarenak. Eta horrela babestu behar ditugu.
- Bostgarrena, biktimen gaian, generoak duen eragina aztertzea.

V. Foro Soziala. Biktimak - Egia, Justizia eta Erreparazioa

Amaitzeko, kezkaz aipatu behar da GALen bultzatzaile izan zirenen eta tortura babestu zutenen – Barrionuevo, Belloch eta abar – artean sortzen ari den paradigma berria, negazionismotik jarrera publiko autojustifikatzailerara igaro baita, horrek dakarren bir-biktimizazioarekin.

ARDATZA

Presoen, iheslarien eta deportatuen gizarteratzea erraztea

Gogoeta orokorrak

ETAren armagabetze zibilaren ondoren (2017ko apirilaren 8an), Foro Sozial Iraunkorrek harreman-dinamika bati ekin zion, espetxe-politika berri bat sortzeko alderdi anitzeko ekarpen bat artikulatzeko beharrezkoak diren adostasunak eraikitzeko.

2017an eta 2018an IV. Foro Soziala bi zatitan egin zen (Donostia eta Irun). Horietatik ebazpen-agenda komun bat definitzea ahalbidetu zuten gomendioak sortu ziren, eta horietako puntu batzuk oraindik indarrean daude.

2017an, EPPK-k bide legalak eta indibidualak aztertzeko erabakia plazaratu zuen, 2013ko abenduan I. Foro Sozialaren gomendioei emandako erantzuna berretsiz.

Ondorioz, IV.aren bigarren zatia. Foro Sozialak birgizarteratze-ibilbideen gaia eta deportatuen problematika ere jaso zituen.

II. Foro Soziala. Presoak 2014

IV. Foro Soziala. Presoen bergiratzeko prozesua

Hori guztia erakundeen arteko mikro akordioen bidez egituratu zen (Eusko Legebiltzarrean eta Nafarroako Parlamentuan, eta Euskal Autonomia Erkidegoan Batzar Nagusietan eta Udaletan). Akordio instituzional horiek sindikatu guztiek babestu zituzten.

Mikro akordio horiek hainbat gaitan agertu izan dira, hala nola gaixo dauden presoak, sakabanatzea, hurbiltzea eta, azken fase honetan, espetxe-politikan aplikatutako salbuespenaren amaieran.

Etengabeko lana izan da harreman instituzional, politiko, sindikal, sozial eta EPPKrekin berarekin.

Hasierako mesfidantzatik etengabeko konfiantza- eta eztabaida-guneak sortu dira, eta horiei esker, eman diren urratsen aldeko ekosistema sortu da.

Horretan lagundu du Pedro Sanchezen lehendakaritzak eta espetxeak Eusko Jaurlaritzaren esku uzteak.

Aurrerapenak

Preso guztiak Zaballako, Basauriko, Martuteneko eta Iruñeko espetxeetan zigorrak betetzen, presoentzako ebazpen-esparrua definituta dago: salbuespen-politika guztia desmuntatzea, biktimen mina errespetatzea, graduen eta baldintzapeko askatasunen ohiko aplikazioa, preso proaktiboak birgizarteratze-prozesuetan, adostutako Justizia Leheneratzailea hala nahi dutenentzat.

Egiteke dauden zereginak

1. Salbuespen-politika guztia desmuntatzea, zehazkiago, zigorrak metatzeari eta 40 urte osorik betetzeari buruzko 7/2014 eta 7/2003 legeak.
2. Iheslarien eta deportatuen gaiak ebazpen-agendatik kanpo jarraitzen du.
3. Emakume preso eta iheslarien egoera espezifikoak txertatzeko beharra azpimarratzea, gizartean berriro integratzeko prozesuari begira.

ARDATZA

Espazio sozialetatik memoria kritiko inklusiboa eraikitzea bultzatzea, kontakizun guztiak errespetatuko dituen eta alderdi politikoaren artean oraindik baden «kontakizunean bataila» gainditzeko lagunduko duena.

Memoria kritiko inklusiboaren esparruan, delikatuena, dagoeneko eraikuntza-espazio baterantz doala egiaztatzen da, eta pixkanaka atzean uzten du «kontakizunaren bataila» bahituta mantendu nahi zuen konfrontazio-espazioa: garaile eta garaituena.

Aurrerapenak

- Kontakizun bakarraren aldeko ekimena agortuta dago. Modu pribatuan, eragile guztiek onartzen dute memoriak poliedrikoa izan behar duela, eta, publikoki, horren ondorioak ikusten hasi dira. Agian garrantzitsuen «Begiradak» dokumentua izan da. Bertan, sei pertsona oso anitz hauek bat etorri dira gogoeta batean: gertatutakoa ulertu eta aztertzeko, gaur egun, zergatik? galderari erantzuterakoan ez dugu adostasunik aurkituko.
- Memoriak inklusiboa izan behar du. Bazterketak etorkizuneko gatazken hazia dira.
- Zaila da iragana orainaldiaren begiradaz aztertzea eta, horretarako, beharrezkoa da gertakariak gertatu ziren testuingurua aztertzea.
- Kontakizun guztiek dute adierazteko aukera, baina marra gorria da begirada kritiko izatea gertatutakoarekin eta bakoitzaren erantzukizunarekin. Ez dira onargarriak auto-justifikazioko kontakizunak; azkenaldian ikusten ari garen bezala, horrelako adierazpenak gero eta onartezinagoak dira.
- Ez dira gauza bera kontakizuna eta Memoria edo Historia. Kontzeptu horiek bereizteak aurrera pausu handi bat ematen lagunduko digu.

Duela gutxi abian jarritako hainbat ekimen nabarmendu behar dira:

- Eusko Jaurlaritzak bultzatu eta Josu Elespe, María Jauregi eta Axun Lasa biktimek eta Unai Belaustegi, Eider Landaberea eta Virginia López de Maturana historialariek idatzitako «Begiradak» dokumentua.

Ustekabean topo

- EAEko «Kontakizunen Foroa» eta Nafarroako «Memorien Elkarriketa» elkarriketa diskretuko espazioak, eta Foro Sozial Iraunkorrek bultzatutako «Ustekabean topo – Diálogos improbables» bezalako espazio publikoak.

Esaldi batean laburbildu beharko bagenu non gauden orain gai honetan, hauxe litza-teke: adostasuna dago gertatutakoaren izugarrikerian, desadostasuna dago gertatutakoaren zergatian eta adostasuna dago indarkeriarik gabeko bizikidetza demokratikoan oinarritu behar dela etorkizuna. Galdera da: Hau nahikoa oinarri al da etorkizunari aurre egin ahal izateko? Gure erantzuna hau da: erabat bai, honako hauen jakitun izanik:

Egiteke dauden zereginak

1. Uste dugu gure belaunaldiari dagokiola hori egitea eta gai hori ondorengo belaunaldiari ez uztea konpondu gabe.

2. Fase honetan arrisku argi bat dago: desmemoria. Arrisku hori elikatzen ari da memoriaren gaia publikoki tratatzen ari den moduarekin. «Kontakizunaren bataila»ren inguruan dagoen krispazioak izugarri gogaitzen du gizartea.

Ezin dugu orrialdea azkarregi pasatu, eta ezin gara geratu «kontakizunaren bataila»k ezarri nahi dituen parametroetan, «garaileen eta garaituen» markoa ezartzen diguten horietan. Izan ere, egiaztatu ahal izan dugunez, parametro horiek oztopo dira bizikidetza demokratikorako eta adiskidetzarako.

3. Trantsizioan dagoen gizarte bat gara, eta gertatutakoaren zergatian ados jarriko ez garen arren, eraiki nahi dugun etorkizun komunaren oinarriak ezarri behar baditugu.

Nolanahi ere, begi-bistakoa da arlo horretan **oraindik ez dagoela ebazpen-esparrurik**, eta esparru hori ez dago hainbeste gure gomendioen mende, baizik eta alderdi politikoek gutxieneko batzuk adosteko duten borondate politikoaren mende. Ildo horretan, hasten den hauteskunde-zikloak ez du laguntzen.

Ahaztu gabe, arlo horretan, eragile batzuk looby funtzioa betetzen ari direla jada definitzen hasi den ebazpen-esparru hori baldintzatzeko.

Alderdi negatiboan, Madrilgo eztabaida politikoaren polarizazio arriskutsuak eta horretaz egiten den erabilerak gai honetan duen eragina aipatu behar da.

Zeharkako esku-hartze ardatzak

4.1. Bizikidetza demokratikoa

2020an, “Bizikidetza demokratikoaren aldeko konpromiso soziala” izeneko prozesua jarri zen abian, eta haren ondorioak Gasteizen aurkeztu ziren (2021eko azaroaren 6an), Ernesto Samper Kolonbiako presidente ohia bertan zela.

Foro Sozial Iraunkorraren prozesua arrakastatsua izan zen, baina eragin sozial diskretua izan zuen.

Aliantzak egin ziren gizarte-eragile berriekin, hala nola LGTBIQ+ kolektiboekin, migrazioa eta errefuxiatuen eskubideen aldeko kolektiboekin, gazteekin, eliz eremuarekin, gizarte-mugimenduekin eta mugimendu feministarekin.

Euskal Herriko egunkari nagusietan “Bizikidetza demokratikoari” buruz Foro Sozialaren ekimenez argitaratutako 30 iritzi-artikulu baino gehiagoekin liburua egin zen. Horiez gain, liburuan prozesuaren ondorioak eta gomendioak biltzen dira.

Prozesuan ikasi genuen bizikidetza ez dela batera bizitzea (nola edo hala, aldi berean), baizik eta besteekin giza duintasunarekiko errespetuan, berdintasunean eta justizian oinarritutako harremanetan bizitzea, demokrazia inspiratzen duten printzipio eta oinarriei dagozkienak: giza eskubideak, eskubide zibilak eta sozialak, bai eta oztopoak, erronka berriak eta gatazkak elkarriketaren bidez gainditu eta konpontzea ere (hori ere bizikidetza da). Hau da, egoera desiragarria, oraindik ez delako egitate bat. Horregatik, helburu bat da, horizonte bat, utopia bat.

Bizikidetza «bide» gisa ikasi genuen, ziur baikaude ez dagoela beste biderik, helburu horretara iritsi behar dugula, oraindik ere bizikidetza praktikatu eta helburu hori gauzatzeko eskatuz. «Prozesua» ere bada, ahalik eta bizikidetza handiena, lortuz gero, etengabe zaindu eta eguneratu behar delako.

Ernesto Samper Bizikidetza demokratikoa

Baina ikusten dugu, halaber, Foro Sozial Iraunkorraren zeregina ezin dela izan beste gizarte-eragile batzuen eskumenekoak diren gizarte-esparru guztiak aldatu nahi izatea, baizik eta bizikidetza orokorrari ekarpena egitea, indarkeria-zikloaren ondorioen eremuko bizikidetzari soilik ekarpena eginez. Gure interpretazioa holistikoa da, baina zeregina, helburua, partziala da, gure esparrukoa, esparru orokorrago baten barruan.

«Bizikidetza demokratikoa» kontzeptua interpretatzen ikasi genuen, indarkeriarik gabeko bizikidetza gisa bereizteko. Eta baita hamarkada askotan zehar ez dugulako bizikidetza demokratikorik izan, erradikalagoa eta zorrotzagoa. Bizikidetza demokratikoa pertsonen arteko harreman politiko gisa baino ez dugu ulertzen, demokraziaren bera-
ren oinarri diren printzipioekiko errespetuz: eskubide berberak pertsona guztientzat. Lerro bakarrean esanda: bizikidetza, edo benetan demokratikoa da, giza eskubide guztiak betetzeko edo ez da izango.

Beste bi ekimen garatu dira Nafarroan, eta arrakasta nabarmena izan dute lan-ar-datz honetan:

- Urteroko topaketak Iruñean, “Elkarbizitza demokratikoa Nafarroan. Aukerak eta zailtasunak” izenburupean.
- “Bizikidetza elizaren eremuan”. Nafarroan Herri Elizak bultzatutako prozesua, Foro Sozial Iraunkorreko kide den erakundea.

4.2. “Erdiko erreia” eraikitzearen inguruan teorizatu dugu

Gure Herria urte gehiegi bizi izan da lubakietan. Sektore batzuek jarrera horretan jarraitzen dute, eta, batzuetan, lubaki horiek indartsu azalarazten dira berriro.

Hori ez da distantziakidetasuna, kritikatu ohi den bezala, ez baita kontzeptu espaziala, balioen kontzeptu axiologikoa baizik: giza eskubideak urratzearen sufrimenduak eragindako koexistentzia gainditzearen eta bizikidetza demokratikoa eraikitzearen alde egotea da. Testuinguru horretan, eta malda korapilo horiekin, beharrezkoa da erdiko errei bat eraikitzen jarraitzea.

Gure herriak urte gehiegi eman ditu lubakietan. Sektore jakin batzuek oraindik posizio horietan jarraitzen dute, eta, batzuetan, lubaki horiek berriro ere indartsu ateratzen dira.

Etxerat-en ekarpena

Nik sinisten dizut

Nola eraikitzen dira bizikidetza-harreman berriak? Proposamen arrazoizkoak eginez, gizarte osoa behartzen duten printzipio orokorreki begiratuz, irabazleen eta garaituen logikak alboratuko dituzten proposamen inklusiboak eginez; hitz eginez; desberdinen arteko topaguneak sortzen dituzten espazio publiko eta pribatuak sortuz, agertzen diren korapiloak askatuz, ...

Eta zeregin hori ez da espazio honetan dihardugunona bakarrik. Gizarte-eragile guztien zeregina da.

4.3. Foroaren jardueran, ikuspegi feminista txertatzeko ahaleginak egin ditugu, Lantalde Feministaren eskutik.

Bi ildo nagusi jorratu dira:

1. “Nik sinisten dizut”, emakumeek bizi dituzten mota guztietako indarkeriak azalera-tuz eta aitortuz, euskal gatazkak zuzenean eragindako biolentziak aitortzea, justizia egitea eta erreparaziorako urratsak emanez eta gatazka hori beste biolentzia ba-

tzuekin elkargurutzatuz. Ekimen nagusia Solokoetxen egin zen 2017an eta horren ostean hainbat gunetan partekatu dugu gaia.

2. “Justizia feminista”, hainbat eremitako feministekin batera, justiziaren arloan feminismoak egin dezakeen ekarpenaz gogoeta egiteko Mintegia sortu zen, jardunaldia egin genuen eta azken emaitza izan zen Durangon egindako Euskal Herriko V Jardunaldi Feministetan aurkezturiko ponentzia. Lantaldean, lan ildoak sakontzen ari dira kasu ezberdinen azterketen bidez.

Bi ildo hauez gain, Foroaren ekimen ezberdinetan saiatu gara emakumeen parte-hartzea bultzatzen eta ikuspegi feminista txertatzen. Halaber, euskal gatazkaren konponketan aritzen garenon eta feminismoaren artan zubi-lana egiteko arreta berezia jarri du lantalde feministak.

4.4. «Hitza armagabetu» ardatza landu dugu

Estilo lasaia eta gogoetatsua erabiltzeaz gain, kontzeptu inklusiboagoak sortzea izan da ekarpena: «bakea eraikitzeke prozesua», «indarkerien zikloa», «motibazio politikoko

Johan Galtung

Katalunia-ko Parlamentua

indarkeriak», «bizikidetza demokratikoa», «desmobilizazioa», «birgizarteratzea», «motivazio politikoko delituengatik kondenatutako presoak», «memoria inklusiboa», ...

Kontzeptu horietako batzuk eragile eta komunikabide askok barneratu dituzte.

Baina, horrez gain, komunikatzeko estilo propioa sortu dugu, terminologia jakin bat erabiltzeari ihes egin diogu: «Salatu» (guk, egiaztatzen du), «Eskatu» (guk, iradokitzen du), «Exijitzen du» (proposatzen du), «damutzen da» (komenigarritzat jotzen du)...

Baina, batez ere, jarrera lasaia, proaktiboa, entzuteko jarrerakoa, politikan ohikoa ez den tonua, eskola sortu duena, izan dugu ezaugarri.

4.5. Lan egin dugu Espainiako estatuan elkarbizitza demokratikoaren aldeko korrante demokratikoa sortzeko

Horretarako, ekimen ugari antolatu ditugu Bartzelonan, Andaluzian eta Madrilen, eta akordioak bultzatu ditugu Bartzelonako Udalean eta Kataluniako Parlamentuan, komunikabideekin etengabe lan egiteaz gain.

Berriena 2022an, euskal gizarte zibilari bere lanagatik emandako ICIP saria.

Ondorioak

Gure uste apalean, hiru dira Foro Sozial Iraunkorraren ekarpen nagusiak:

- Ibilbide-orri bat diseinatzea, esku-sartzerik gabeko agenda propio bat, eta, agenda hori aurrera eramateko, estrategia atsegin bat sortzea, betiere errealitatearen printzipioan oinarritua: gauzagarriak izan daitezkeen proposamenak, konponbide lorgarriak, adostasunak sortzen dituztenak eta iritziz publikoaren gehiengoaren iritziarekin bat egiten dutenak beti (erdiko erreia).
- Gure herrian lan-eredu berritzailea eraikitzeko gai izatea: eraikitzailea, eztabaida suminduetatik ihes egiten duena; betiere proposamen zentzudunekin, aurrerapauso bat; zirimiriak bezala, titular handien beharrik gabe. Elkarriketarekin, elkarriketa askorekin.
- Konponketa-prozesu bat bultzatzea, hiru errailetan antolatuta: Iparraldea, Nafarroa eta Euskal Autonomia Erkidegoa. Lurralde bakoitzari egokituta, errealitate bakoitzari egokitutako erritmo eta tresna propioekin, baina helburu komun batekin.

Eta, bide horretan, handicap handi batetik abiatzen ginen: John Paul Lederachek dioen bezala, *“bi eratara entzun daiteke: begiekin edo belarriekin”*. Urteetan zehar, Foroari begiekin entzun zaio, nork esaten zuen ikusita bakarrik, zer proposatzen zuen entzun gabe. Denboraren poderioz eta lan zorrotza eginez, nahikoa sinesgarritasun lortu da belarriekin entzuna izateko. Batzuk gu estigmatizatzeaz ere arduratu ziren.

Foro Soziala 2013an sortu zen zereginari – 12 gomendioei – eta Foro Sozial Iraunkorrrak 2016an sortu zenean izan zuen misioari erreparatzen badiegu, objektiboa dirudi baieztatzea **gehienak beteta daudela edo helduak daudela betetzeko**. Lehen Foro Sozialaren hamabi gomendioetatik hamaika egoera horretan daude.

Agurainen azken batzarra 2022

Hala ere, behin ondorio horretara iritsita, azpimarratu behar da bakea eraikitzeko prozesua oraindik amaitu gabe dagoela. Oraindik bidea dago egiteko. Egin beharreko lanak, azken dokumentu honetan aurreratu ditugunak.

Bakea egunero ureztatu behar den lorategia da.

Guztiok batzen gaituen azken helburua ez errepikatzeko baldintzak sortzea bada, zeregin horietan sakontzea funtsezkoa da.

Bizikidetza demokratikoak zeregin horiek amaitzea eta etorkizun partekatu bat adosteko erronka handiari aurre egitea eskatzen du, gure iragan hurbileko ikasgaietatik ikasiz.

Etap bat ixten ari da eta beste bat irekitzen ari da, erronka berriekin. Horretarako, helburuak egokitu eta euskal gizartea tresna berriez hornitzea horiek aurrera eramateko.

Foro Sozial Iraunkorrek bere lan-etapa martxoan amaitzea erabaki du, VI. Foro Soziala antolatzen. Eta helburu gehienak bete izanaren poztasunarekin egiten du, gure gizartearen kohesioari ekarpena egin diolako eta bizikidetza demokratikoaren oinarriak finkatzen lagundu duelako.

Ildo horretan, osatzen duten erakundeek oraindik egiteke dauden erronketan ekarpenak egiten jarraitzeko konpromisoa berretsi egiten dute.

